

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 949720/4

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו
לפני כבוד הדיינים:
הרב שלמה שטסמן – אב"ד

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד רועי קורן)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ר' שדמי)

הנדון: חלוקת רכוש; כתובה ופיצויי גירושיין

פסק דין

אקדמות מילין

היושב בדין מחויב לעשות משפט וצדק. מלאכת המשפט מציבה אתגרים שונים ומגוונים בפני היושבים על מדין העוסקים בה. בעניינם של הצדדים נאלצתי להתמודד עם אחד מהקשים שבאתגרים: הכרעה בנראטיבים מנוגדים בתכלית בעניין נסיבות גירושיהם כאשר המציאות העובדתית אפופה בערפל סמיך כמו גם הכרעה בטענות עובדתיות סותרות בעניין התנהלות כלכלית שרובה ככולה התקיימה בתחום 'האפור' ו'השחור'.

לא חסכתי זמן שיפוטי ומאמץ ושבעה (!) דיונים קיימתי בעניינם של הצדדים, ארבעה לפני גירושיהם ושלושה לאחריהם. דא עקא, הצדדים וב"כ לא סייעו בידי לפזר את הערפל סביב נסיבות גירושיהם והתנהלותם הכלכלית העמומה. הצדדים לא בקשו להעיד עדים מטעמם ואף לא הציגו כל ראיה משמעותית, והם וב"כ הסתפקו בהפרחת טענות וטיעונים. נציין, כי רק בעלי הדין עצמם נחקרו בבית הדין ואף הם הציגו גרסאות סותרות ומבולבלות אף בעניין תאריכים של אירועים משמעותיים. ביטוי לדברים ניתן למצוא בדברי האב"ד, הח"מ, בסיומו של אחד הדיונים: "הדיון להיום הסתיים. לפנינו משימה קשה. חשבתי שהתמונה תתבהר. גם נסיבות הקרע לא ברורות... נישא תפילה שלא ניכשל בדבר הלכה" (שורות 292-293 לפרוטוקול הדיון מיום 30.3.16).

זאת ועוד. התנהלות האיש כמו גם ב"כ האשה הייתה בעייתית. האווירה באולם בית הדין התאפיינה במתח רב והטונים לעיתים קרובות היו גבוהים וצורמים. האיש היה נסער מאוד והתנהל לעיתים בפרעות עד שגם בא כוחו נראה היה לעיתים מיואש מהתנהלותו. גם ב"כ האשה התנהל לעיתים בצורה פרובוקטיבית שגרמה לעימותים ולהתנגחויות עם האיש הנסער. (ראו: שורות 81 – 91 לפרוטוקול הדיון מיום 22.10.13; שורה 34 לפרוטוקול הדיון מיום 13.1.14; שורות 237-238 ושורות 265 – 266 לפרוטוקול הדיון מיום 3.2.16; שורה 74 ושורה 105 לפרוטוקול הדיון מיום 13.2.16; שורות 30-31 ושורות 135 – 138 ושורות 189 – 190 לפרוטוקול הדיון מיום 30.3.16).

על פי דין תורה, במקרים כעין אלו יש לפעול על פי דברי הרא"ש (בתשובותיו כלל קז סימן ו) שנפסק להלכה בשו"ע חושן משפט (סימן יב סעיף ה ובסמ"ע שם ס"ק יב), ולפיהן, במקום שאין הדבר יכול להתברר עד תומו יש כח לדיין לעשות דין כעין פשרה ולפסוק על פי ראות עיניו באומד הדעת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנדון דידן, הצדדים אף העניקו לי שיקול דעת רחב, שכן בפסק הדין מיום 27.5.16 ניתן תוקף של פסק דין בקשת הצדדים ולפיה, האב"ד, הח"מ, יכריע בתביעות כדין יחיד כאשר ניתן לו שיקול דעת רחב.

אבהיר כי עשיתי ככל יכולתי להגיע להכרעה עובדתית בנראטיבים ובטענות על מנת לעשות משפט וצדק ולהימנע מהכרעה על פי אומדן דעת. זאת הסיבה שבאופן חריג קיימתי דיון נוסף לאחר הגשת הסיכומים על מנת לקבל הבהרות נוספות. עמדנו על כך בהחלטות מיום 31.12.17 ומיום 23.2.18. דא עקא, הצדדים וב"כ שוב לא ממש סייעו להפיג את העמימות.

הגיעה עת הכרעה.

רקע והליכים

הצדדים נשאו זל"ז כדמו"י ביום 17.3.2009. מנישואין אלו נולדו לצדדים שני בנים. האיש הינו ספר מקצועי והפעיל במהלך הנישואין מספרה בסמוך למלון ידוע. האשה עבדה כפקידה בחברת ביטוח בתחילת הנישואין אך חדלה לעבוד לאחר לידת בנם הבכור של הצדדים. עם נישואיהם התגוררו הצדדים בדירה שכורה בגבעתיים. כשנתיים לאחר הנישואין רכשו הצדדים קרקע במועצה האזורית במרכז הארץ ובנו עליה בית עצום ממדדים ומפואר בשטח בנוי העולה על 300 מ"ר. לצדדים לא היה הון עצמי משמעותי ובנית הבית המפואר ורכישת תכולה נאותה מומנה מהלוואת משכנתא עצומה כמו גם מהלוואות מקרובי משפחה שהיקפם לא ברור. לטענת האשה, בבניית הבית אף הוטמעו והולבנו כספים 'שחורים' בסכומים גדולים אותם מיחס האיש להלוואות משפחתיות נוספות.

אין ספק כי ההתחייבויות הכספיות הגדולות אותם נטלו הצדדים יצרו לחץ ומצוקה על הצדדים ובעיקר על האיש אשר נשא לבדו בעול פרנסת המשפחה, העיבו על מערכת הנישואין, והביאו בסופו של יום לפירוק המשפחה וגם לפירוק השיתוף בבית המשותף ולמכירתו.

שוב חוזים אנו באמיתתם של דברי החכם מכל אדם על 'עושר השמור לבעליו לרעתו ועל טובה פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב'.

ביום 15.8.2013, ששה חודשים בלבד לאחר שעברו הצדדים להתגורר בביתם החדש הגדול והמפואר, הגיש הבעל תביעת גירושין כנגד אשתו אליה כרך גם את ענין משמורת הילדים; חלוקת רכוש ומזונות. ימים ספורים לאחר מכן הגישה האשה תביעה למזונותיה ומזונות הילדים לבית במשפט לענייני משפחה.

נוכח העובדה כי הצדדים הינם זוג צעיר החובקים שני תינוקות רכים, בחן בית הדין שוב ושוב את אפשרות שיקום את חיי נישואין. בדיונים אשר קיים בית הדין נוכחנו במציאות מוזרה. מחד, תבע הבעל גירושין אך ניכר היה שהוא נכון לשקם את חיי הנישואין לו רק תחפוץ בכך האשה בכנות. מנגד, התנגדה האשה לגירושין אך דחתה בשתי ידיים כל ניסיון מעשי של בית הדין לכוון הסדר שעשוי לשקם את חיי הנישואין. התרשמותו של בית הדין הייתה כי האשה מובלת ומודרכת על ידי בא כוחה, כאשר היעד הינו פסיקת מזונות אשה משמעותיים שיהוו קלף מיקוח בהסדר גירושין עתידי. בנסיבות אלו, נמנע בית הדין מפסיקת מזונות אשה. נוכח הימנעותו של בית הדין לפסוק לאשה מזונות, סירבה האשה במשך קרוב לשנתיים להתגרש כאשר ב"כ מנהל מאבק להעברת הסמכות לבית המשפט לענייני משפחה.

ביטוי להתנהלות זאת יש בהחלטת בית הדין מיום 22.1.15 במסגרתה נקבע:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“לפנינו תביעת מזונות אישה.

הצדדים נישאו כדמו"י בשנת 2009 ולהם שני בנים כבני שנתיים וארבע. בית הדין קיים שני דיונים בעניינם של הצדדים. במהלך הדיונים התברר שגבה טורא בין הצדדים ושלשני הצדדים אין נכונות להפוך את העקוב למישור. בנסיבות אלו, כבר בסיומו של הדיון הראשון שהתקיים ביום י"ח חשוון תשע"ד (22.10.2013) הגיעו הצדדים למסקנה (שלה ביטוי בפרוטוקול) כי נוכח העובדה שפניהם לגירושין שיש לגבש הסכם גירושין. דא עקא, התרשמותו של ביה"ד כי הצדדים לא ניהלו כלל מו"מ - ובוודאי לא מו"מ רציני, תוך תקווה שהחלטות שיפוטיות בבית הדין ובבית המשפט, יעניקו להם "נקודות" וישפרו "עמדות".

הצדדים גם מנהלים מרוץ ומאבק סמכויות - שלטעמינו הינו מיותר ומזיק.

בית הדין טרם קיים דיון הוכחות בתביעת הגירושין כמו גם בתביעת המזונות. מכל מקום ותוך זהירות מתחייבת, אף אם ברור היה כי הסמכות העניינית נתונה לבית הדין, לאור התמונה שהתבררה בדבר נסיבות יצירת הקרע בין הצדדים והתרחבותו, היה בשלב זה – טרם קיום דיון הוכחות – קושי לקבוע שהאישה זכאית למזונות אישה.”

עם התמשכות הזמן, הקרע בין הצדדים הלך והתרחב, ובעוד בבית הדין התנגדה האשה לבקשת הבעל להתגרש ואף השמיעה 'זמירות שלום בית' היא ניהלה בבית המשפט לענייני משפחה מאבק עיקש להרחקתו של האיש מן הבית.

בנסיבות אלו, פעל בית הדין נמרצות להביא לגירושין בהסכמה. במאמר מוסגר נציין כי שני הצדדים הינם בני עדה מסורתית מאוד, בה גירושין אינם מהלך נורמטיבי מקובל.

ביום 27.5.2015 נתן בית הדין פסק דין לגירושין במסגרתו נקבע כדלהלן:

“ הצדדים יתגרשו זמ"ד כהסכמתם.

מזכירות ביה"ד תפתח לצדדים תיק לסידור גט ותזמן את הצדדים לסידורו.

משמורת הילדים המשותפים דניאל ועידו תהיה בידי האם.

הסדרי הראיה של האב עם הילדים ימשיכו להתקיים כמתכונתם היום ובהתאם לקביעת שירותי הרווחה אשר הוסמכו ע"י ביה"ד, בהחלטה מיום י"ב חשוון תשע"ה (5.11.2014), על פי סעיפים 19 ו-68 חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות.

ביה"ד ממנה את ב"כ הצדדים, עו"ד רפי שדמי ועו"ד רועי קורץ, ככונסי נכסים על בית הצדדים ברחוב הרצוג, 16 אזור, הידוע כגוש 6026 חלקה 159, להלן: "הבית". כונסי הנכסים יפעלו לקידום מכירת הבית במהירות האפשרית. ביה"ד רשם לפניו את הודעת כונסי הנכסים כי מתנהל מו"מ מתקדם עם עו"ד קדישוביץ, בא כוחם של רוכשים פוטנציאליים, בעניין מכירת הבית בסכום של 3.3 מיליון ש"ח.

מתמורת מכירת הבית יפרעו כונסי הנכסים את חוב המשכנתא הרובץ עליו. כמו כן יסלקו כונסי הנכסים חובות אחרים בגין החזקת הבית: ארנונה, מים וחשמל. לכל מי מהצדדים שמורה הזכות לטעון בשלב מאוחר יותר כי הוא זכאי להחזרים בגין סילוק החובות. כמו כן מתמורת הבית יעבירו כונסי הנכסים לכל אחד מהצדדים סך של 100,000 ש"ח. יתרת התמורה תישאר בידיהם הנאמנות של כונסי הנכסים עד למתן פס"ד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בפני ביה"ד הצורך להכריע בענייני הרכוש ואיזון המשאבים, לרבות בקשת האישה לשימוש בסמכות מיוחדת על פי סעיף 8 לחוק יחסי ממון בשל פערי כושר השתכרות, כמו גם הצורך להכריע בתביעת האישה לכתובה ולפיצוי גירושין תוך שימת לב לעניין מזונות האישה.

שני הצדדים קיבלו בקניין כי אב ביה"ד הח"מ יכריע בתביעות כדין יחיד בהתאם לעקרונות איזון משאבים ועל פי שיקול דעת רחב.

הצדדים הסכימו על הסדר דיוני לפיו כי ביה"ד יקבע דיון אחד לבירור נסיבות יצירת הקרע בין הצדדים. במסגרת הדיון יחקרו הצדדים. לאחר הדיון יגישו הצדדים טיעונים בכתב.

הצדדים התגרשו בשלהי חודש יוני 2015. על אף שנקבע בפסק הדיון מיום 27.5.15 כי יתקיים דיון אחד בלבד לבירור נסיבות הקרע בין הצדדים קיים בית הדין שלושה דיונים ארוכים ומקיפים בעניין נסיבות הקרע כמו גם בנושא החובות.

טענות ותביעות הצדדים

טענות האיש

האיש הגיש תביעת גירושין ביום 15.8.13. בכתב תביעת בגירושין, שנכתב בכתב ידו על טופס סטנדרטי עוד טרם היה מיוצג, מייחס האיש לאשה בפרק עילות הגירושין: הרמת ידים; קללות; צעקות; 'פרצופים' ועלבונות. במהלך כל הדיונים אשר קיים בית הדין חזר וטען האיש באופן עקבי כי התנהלותה האימפולסיבית של האשה כמו גם הזלזול והבוז שרכשה לו בשל היותו ספר לא משכיל, על אף שפרנס אותה ביד רחבה ובנה לה בית מפואר, הביאו לפירוק המשפחה.

האיש מבקש לפטור אותו מתשלום כתובת האשה ותובע שהאשה תשא בהחזר מחצית הלוואה בנקאית בסך 300,000 ₪ שנטל לשם מימון בניית הבית. האיש גם תובע שהאשה גם תשא בהחזר מחצית הלוואות נוספות בסך מאות אלפי ₪ שנטל לדבריו מהוריו ומאחיו.

טענות האשה

האשה טוענת כי המשבר בחיי הנישואין רובן כולו לפתחו של האיש, אשר הגיש לדבריה, תביעת גירושין נטולת תום לב ונעדרת עילת גירושין.

האשה תובעת את כתובתה בסך 101,000 ₪; פיצויי גירושין וחלוקה לא שוויונית של תמורת הבית בשל פערי כושר השתכרות ומוניטין.

דיון והכרעה

גירושי הצדדים – בשל מי? האם האשה זכאית לכתובתה?

הצדדים מציגים נראטיבים שונים בתכלית. האיש מייחס לאשה באופן עקבי מתחילת ההליך ועד לסופו התנהלות אימפולסיבית, ויחס מזלזל ופוגעני כלפיו. לדבריו, סבל מהתנהלותה כבר מתחילת חיי הנישואין. לדברי האיש, לא הצליח לרצות את אשתו הממורמרת על אף מאמציו ושבאופן תדיר איימה עליו בגירושין בטענה שאינה מאושרת ושלא טוב לה. לדבריו, התנהלותה הביאה אותו לתבוע גירושין.

לעומת הנראטיב העקבי של האיש, הנראטיב של האשה 'התפתח' והשתנה. בתחילת ההליך לא תקפה האשה את האיש ולא הציגה הסבר ברור לקרע בחיי הנישואין תוך שהיא תולה את המשבר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בלחץ בעקבות ניתוח לתיקון פזילה שעבר בנם הקטן של הצדדים וכשהיא טוענת ש'אינה יודעת מה קרה לו'. לעומת זאת, בדיונים לאחר הגירושין טענה האשה בפירוש כי האיש נתן עיניו באחרות ושלכן בקש להתגרש ממנה (שורה 18 לפרוטוקול הדיון מיום 17.2.16).

התרשמותי הינה כי שני הצדדים שותפים במעשים ובמחדלים למשבר בחיי הנישואין. הצדדים התנהלו באופן חסר אחריות ובנו בית פאר ללא הון עצמי משמעותי ותוך נטילת חובות עצומים. הלחץ שנוצר, בעיקר על האיש אשר נשא באופן בלעדי בעול פרנסת המשפחה והחזר החובות העצומים, החריף והקצין בעיות בזוגיות שהיו קיימות קודם לכן. אני מקבל את גרסתו של האיש כי האשה זלזלה בו והתנהלה כלפיו באופן אימפולסיבי. תימוכין לכך יש בדברי האשה עצמה בבית הדין אשר הודתה כי 'עשתה טעויות' (שורות 42-43 לפרוטוקול הדיון מיום 22.10.13) ושהיא 'מתעצבנת כאשר מרגיזים אותה' (שורות 88-93 לפרוטוקול הדיון מיום 17.2.16).

האיש, שעבר חלק גדול מהיממה לפרנסת המשפחה ולהחזרת חובות ושאינו אדם עדין בלשון המעטה, נפגע ולא טמן ידו בצלחת. מכאן הדרך קצרה ב'נתיב המהיר' לבית הדין הרבני.

במבט לאחור, התנהלותה של האשה בבית הדין כמו גם בבית המשפט לענייני משפחה הייתה מניפולטיבית. מחד, התנגדה האשה לגירושין וטענה שהיא רוצה לשמור על הזוגיות, ומאידך, דחתה כל נסיון של בית הדין לשיקום חיי הנישואין ונהלה מאבק עיקש להרחיק ולגרש את האיש מהבית תוך תיאורו כאיש רע ועריץ והאשמתו בטענות קשות.

ניתן לקבוע כי לשני הצדדים אשם במשבר בנישואין כאשר חלקה של האשה אינו פחות מחלקו של האיש. אומנם האיש הגיש את תביעת הגירושין אך בפועל שני הצדדים רצו להתגרש כאשר סירובה של האשה להתגרש נבע סיבות טקטיות ועל מנת להשיג הישגים כלכליים שספק רב אם יש לה זכאות להם על פי דין. הדבר עולה במפורש מדברי בא כוחה בדיון מיום 13.1.13: "אין פה עילת גירושין, אנו לא נעמוד בדרכו אבל צריך להבטיח לאשה קורת גג, אמצעי קיום וקרן ליום סגריר(שורות 35-37 לפרוטוקול).

בנסיבות אלו, אין מקום לחייב את האיש בכתובת אשתו.

האם האשה זכאית לפיצויי גירושין?

בעקבות מאמצים של בית הדין התגרשו הצדדים בהסכמה. האשה תובעת פיצויי גירושין נוכח העובדה שלא הייתה עילה לחיובה בקבלת גיטה ובהתחשב שלא נפסקו לה מזונות אשה במהלך ההליך.

טרם שנכריע בתביעת האשה נבאר את היסודות ההלכתיים לפסיקת פיצויי גירושין כפי שבאים לידי ביטוי בפסיקת בתי הדין הרבניים.

פיצויי גירושין וסיווגם

בפסיקת בתי הדין הרבניים, ובמיוחד אמורים הדברים בפסיקת ביה"ד הרבני הגדול לערעורין בראשות הגרי"ה הרצוג זצ"ל והגר"מ צ"ח עוזיאל זצ"ל, מצינו פסיקה ענפה העוסקת בפיצויי גירושין. סקירות רחבות של פסיקה זו מצויות במאמרו של ד"ר זרח ורהפטיג ז"ל "הנוהג של פיצויי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גירושין" (סיני צח – תשנ"ו) כמו גם במאמרו של – יבלח"ט – חבר ביה"ד הרבני הגדול הגר"א שרמן שליט"א (שורת הדין י, עמ' קכד).

הגר"א שרמן שליט"א במאמרו מסווג את פיצויי הגירושין לשלושה סוגים: א. פיצויים הקשורים לביצוע הגירושין; ב. פיצויים הקשורים לתחום הממוני-רכושי; ג. פיצויים הקשורים בירידת ערך המטבע הרשום בכתובה.

עיון ב"אוסף פסקי הדין של הרבנות הראשית לארץ ישראל – בית הדין הגדול לערעורין" חלקים א' רב' ("אוסף ורהפטיג") מלמד שהוזכרו עילות נוספות לפסיקת פיצויי גירושין כדוגמת הפסד מזונותיה של האישה, חיי נישואין קשים נוכח התנהלות הבעל ובושת הנגרמת לאישה בשל הגירושין.

לאחר עיון בפסיקה, דעתי היא, שלמעשה ישנן שתי קטגוריות ושני סוגים של פיצויי גירושין: פיצויים לשם ביצוע הגירושין ופיצויים הקשורים לתחום הממוני-רכושי. שאר העילות שאוזכרו בפסיקה אינן קטגוריות נוספות אלא פרמטרים שיש מקום להתחשב בהם בבא בית הדין לקבוע את סכום הפיצוי.

פיצויים לשם הסדרת גירושין - הלכה פסוקה או מנהג בתי הדין?

פיצויי גירושין הנועדים לבצוע ולהסדרת גירושין אינם "דין" או "הלכה פסוקה" אלא נוהג שהנהיגו בתי הדין. הדבר מוכח מכך שאין מקור לפיצויים אלו בספרות ההלכתית לרבות בתלמודים ובמפרשיהם, בספרי הפוסקים ואף לא בספרות השו"ת הענפה לדורותיה.

זאת ועוד. גם ביה"ד הרבני הגדול לערעורין בראשות הגרי"ה הרצוג והגר"צמ"ח עוזיאל עצמם כתבו במפורש שמדובר בנוהג שהנהיגו בתי הדין, וכך כתבו (אוסף ורהפטיג כרך א עמ' נד): "ומנהגנו עושה תקנת בית הדין והקהילות ואין לזוז ממנו."

היות פיצויי גירושין להסדרת גירושין מנהג ולא דין עולה גם מדברי המתנגדים למנהג זה ובראשם הגר"ש קרליץ זצ"ל אשר כתב (עטרת שלמה חלק א סימן נא): תביעה כזאת אין לה מקור בש"ס ובראשונים... ואין אנו מכירים מנהגים בישראל כאלו..."

גם בפסיקת בתי הדין הרבניים בשנים מאוחרות יותר נקבע כי מדובר בנוהג וכך כתב בית הדין הרבני בחיפה (פד"ר א עמוד 137 ואילך) באחד מפסקי הדין הידועים בעניין פיצויי גירושין: "וכבר נהגו בתי הדין בישראל לקבוע פיצויים לאישה לפי שיקול דעת בית הדין [...]"

מקור מנהג בתי הדין

לנוהג פסיקת פיצויי גירושין כדי להסדיר גירושין כשהאישה מסרבת להתגרש מצאו הגרי"ה הרצוג והגר"צמ"ח עוזיאל סימוכין בקטע קצר בתשובה של בעל "ההפלאה" (שו"ת גבעת פנחס סימן ב) ובתשובה ארוכה של בעל "התעלומות לב" (חלק ב סימן א). תשובתו של בעל "התעלומות לב" מוכיחה גם היא כי מדובר בנוהג ולא בדין, שכן לאחר שפסק בנסיבות עניינו שיש לחייב את הבעל לפצות את האישה כינס את חכמי עירו – טראבלוס – והתקינו תקנה המקבעת נוהג זה. נוסח התקנה מובא בסוף תשובת בעל "התעלומות לב" (חלק ב סימן א) וזוהי לשונה:

"לבלתי תת רשות לשום אדם לגרש אשתו הראשונה שלא כרצונה אלא אם כן [...] אבל בלאו הכי אין הבית דין מזדקק לתת גט, אך שאם יראו הבית דין שהבעל אינו שומע בקולם [...] והבית דין יבינו בחכמתם שאי אפשר לשניהם לדור במקום אחד אז כדי שלא להניח האישה עגונה אלמנות חיות והאיש גם כן שרוי בלא אישה יזדקקו הבית דין לתת גט בתנאי שמלכד סכי כתובתה, נדוניא ותוספת [...] עוד זאת ייתן לה פיוס שתות נוסף על כתובתה [...] ולמען תהיה לעדה ולמזכרת לדור אחרון כתבנו וחתמנו פה העירה טראבלוס."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מקור מנהג בתי הדין בדורנו

מנהג בתי הדין היום לפסוק פיצויים לשם הסדרת גירושין אינו נובע מפסיקתם של בעל ההפלאה ובעל התעלומות לב. מאחר שמדובר במנהג, ועל מנת שיהיה זה מנהג בר תוקף, עליו להיות רווח בבתי הדין עד שיהיה זה מנהג זה פשוט בכל המדינה כמבואר בשו"ע אבה"ע סימן סו סעיף יא. (ועיין בביאור הגר"א שם ס"ק מח; שו"ת ר"א מזרחי סימן טז ושו"ת מהרשד"ם סימן קלד).

אין רצף פסיקתי בין פסיקותיהם של בעל "ההפלאה" ובעל "התעלומות לב" ובין פסיקות בית הדין הגדול בראשות נשיאיו הגר"א הרצוג והגר"מ צ'מ"ח עוזיאל ובוודאי שלא היה מנהג פשוט בבתי הדין בתפוצות ישראל לפסוק פיצויי גירושין.

אשר על כן, ניתן לקבוע חד משמעית כי בית דינים של הגר"א הרצוג והגר"מ צ'מ"ח עוזיאל הוא אשר יצר וכונן הסדר ונהג של פסיקת פיצויים לשם הסדרת גירושין במוצאו בית אב להסדר זה בפסיקתם של בעל "ההפלאה" ובעל "התעלומות לב".

הגר"א שרמן במאמרו (שורת הדין י עמ' קכד) מחלק בין הנוהג לפסוק פיצויים הקשורים לביצוע הגירושין ובין פיצויים הקשורים לתחום הממוני-רכושי דהיינו פיצויים שמטרתם להבטיח לאישה זכויות ממוניות ברכוש אשר רכש הבעל במהלך הנישואין. לדברי הגר"א שרמן, בעוד הנוהג לפסוק פיצויים לשם ביצוע הגירושין הפך לנוהג רווח בבתי הדין, נוהג פסיקת פיצויים מסיבה ממונית לא נתקבל ברבים מבתי הדין ובכללם בהרכבי בית הדין בהם ישבו מרנן עמודי ההוראה הגר"ש אלישיב והגר"ע יוסף זצוק"ל.

לצד סקירת הפסיקה מביא הגר"א שרמן במאמרו את דעת מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, אשר מחד גיסא שלל פסיקת פיצויים המתבססת על זכויות ממוניות של האישה ברכוש הבעל אך מאידך גיסא קבע שיש מקום לחייב את הבעל לשלם לאישה פיצויים בנוסף לכתובתה כאשר מדובר בפיצויים שמטרתם להביא את האישה להסכים להתגרש.

אני סבור כי מאמר זה בו הובאה דעתו של מרן הגר"ש אלישיב התומך בפסיקת פיצויים לשם הסדרת גירושין חיזק מאוד את מנהג בתי הדין הרבניים כיום לפסוק פיצויים שכאלו.

אנמק ואטעים את דבריי. בפסק דין של בית הדין הרבני האזורי בחיפה משנת תשנ"א (פד"ר חלק טו החל מעמוד 211) כתב הגר"ש שאנן זצ"ל דעת מיעוט בה שלל פסיקת פיצויים לשם הסדרת גירושין בין השאר בשל כך שפסיקת פיצויים שכזאת עדיין חריגה. זכיתי לשבת בדין עם מו"ר האב"ד הגר"ש שאנן זצ"ל במשך שש שנים החל משנת תשס"ח. במשך שנים אלו, לא אחת, הציע הגר"ש שאנן זצ"ל לפסוק פיצויים לאישה לשם הסדרת גירושין תוך שהוא חוזר בו ממשנתו הראשונה, וזאת, בהסתמך על כך שהנוהג לפסוק פיצויים שכאלו הפך כיום למקובל ולרווח בבתי הדין לאחר פרסום דעתו של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל בעניין.

מהם פיצויי גירושין הנועדים להסדיר גירושין?

ראיתי שיש הסבורים ואף כותבים כי פיצויים הנועדים להסדיר את גירושין הינם פיוס, או פיתוי להתגרש תוך הצעת ממון או רכוש. כלומר, עוסקים אנו באישה שבית דין פסק או הבהיר שאין מקום לחייבה להתגרש, והבעל החפץ להתגרש 'קונה' את נכונותה לקבל גט תוך הצעת פיצוי כספי "שאי אפשר לסרב לו". הדגשתי: "פיצוי שאי אפשר לסרב לו" כי לשיטת הסבורים כך ככל שהאישה תעמוד בפיתוי ותסרב להתגרש אין עצה ואין תבונה אלא להציע פיצוי כספי אטרקטיבי יותר.

זוהי טעות נפוצה - אך כל המעיין בגוף פסיקותיהם של הגר"א הרצוג זצ"ל והגר"מ צ'מ"ח עוזיאל זצ"ל ייראה שלא כך פני הדברים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פיצויי גירושין לשם הסדרת גירושין משמעותם פסיקה של בית הדין המחייבת את האישה להתגרש אך במקביל פסיקה זו גם קובעת כי היא זכאית לקבלת פיצויי כספי מעבר לכתובה ולתוספת הכתובה. ככל שהבעל לא יקבל את הפסיקה אין מקום לחייב את האישה להתגרש ויש מקום לחייב את הבעל במזונות אשתו. ככל שהאישה לא תקבל את הפסיקה יש מקום כי בית הדין יתיר לבעל לשאת אישה על אשתו כשהפיצוי יינתן לה רק כאשר תקבל גט בפועל.

נרחיב ונבהיר. אישה שחויבה להתגרש בעילה ברורה על פי דין כגון אישה שמרדה או זנתה או עברה על דת חייבת להתגרש ואינה זכאית לפיצויי גירושין כלשהן. זכאותה לכתובה צריכה להיבחן בכל מקרה לגופו על פי המבואר בפוסקים.

אישה שבעלה תובע להתגרש אך לא נמצאה כל עילה שבדין לחייבה בגט רשאית וזכאית על פי דין לסרב להתגרש ולתבוע מבעלה מזונות על פי דין. במקרים כגון אלו יכול בית הדין לתת לאישה "עצה טובה" להגיע להסדר שיכלול גירושין בהסכמה, אך ככל שהאישה תסרב אין עצה ואין תבונה ואין מקום להפעלת הסדר פיצויי גירושין להסדרת גט (עיינין שו"ת ישכיל עבדי אה"ע חלק ה סימן ה).

הסדר פיצויי גירושין להסדרת גירושין נועד למקרי הבינים בהן בשל עמימות עובדתית היוצרת ספק הלכתי או בשל ספק הלכתי הנובע ממחלוקת בין פוסקים ישנו קושי הלכתי לקבוע באופן חד משמעי כי האישה חייבת להתגרש.

ואכן, עיון בשתי התשובות המהוות בית אב להסדר פיצויים זה מלמד כי הן עוסקות במקרים בהן בשל ספק הלכתי הנובע ממחלוקת בין פוסקים ישנו קושי הלכתי לקבוע באופן חד משמעי כי האישה חייבת להתגרש. בעל "ההפלאה" (גבעת פנחס סימן ב) עסק במקרה בו ישנו ספק הלכתי הנובע ממחלוקת הפוסקים המפורסמת אם גזר רגמ"ה שלא לגרש אישה בעל כורחה גם במקום מצווה כגון במי ששהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה. בעל "התעלומות לב" (חלק ב סימן א) עסק במקרה בו ישנו ספק הלכתי אם בעל יכול לגרש את אשתו הראשונה בעל כורחה בטענת מאיסות בהסתמך על שיטת הרמב"ם המפורסמת בדין מאיס עליי על אף שמעיקר הדין לא יגרש אדם את אשתו הראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר כמבואר בשו"ע אבה"ע"ז סימן קי"ט סעיף ג'.

עיון בדברי הגרי"א"ה הרצוג זצ"ל (כתבים ופסקים חלק ז סימן קלו ובפסק דין באוסף ורהפטיג כרך ב עמ' 76) ובדברי הגר"מ"ח עוזיאל זצ"ל (משפטי עוזיאל חלק ז סימן צו) מלמד כי ההסדר של פסיקת פיצויים לשם ביצוע גירושין מבוסס על צירוף של שתי הנחות הבנויות אחת על רעותה.

ההנחה הראשונה: במציאות של פירוד מתמשך בין בני זוג וכאשר ברור לבית הדין שאין סיכוי להשכנת שלום בית יש להניח כי גם האישה אשר סירבה עד עתה להתגרש מבינה ומפנימה כי אין תוחלת לחיי הנישואין ואין גם תועלת בהמשך קיומם כאשר נותרה רק קליפת מערכת נישואין נטולת כל תוכן פנימי.

ההנחה השנייה: נוכח ההבנה וההפנמה של האישה שאין תוחלת ותועלת לחיי הנישואין יש להניח שאם תקבל פיצוי כספי ראוי והגון תרצה – לפחות בליבה פנימה – לקבל גט.

בהצטרף שתי הנחות אלו ניתן לפסוק כי האישה חייבת לקבל גט אך במקביל גם לחייב את הבעל לשלם לה פיצויים.

הסדר פיצויים זה הינו **חידוש גדול** שכן משמעותו כי אנו מחייבים אישה להתגרש כאשר היא מודיעה ולפעמים אף צווחת כי הגירושין אינם מרצונה, וזאת, מתוך הנחה כי אין פיה ולבה שווים וכי לפחות בלבה פנימה היא מקבלת את הגט ברצון לאור פיצויי כספי אשר תקבל מהבעל.

מאחר שמדובר בחידוש המאפשר לסדר גירושין שלא על פי הסכמה מפורשת אלא על פי הסכמה **מונחת** הונהג הסדר זה והפך למנהג בתי הדין אך ורק במקרים אשר בהם ישנם צדדים הלכתיים שעל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פי דין ניתן לקבל את תביעת הגירושין של הבעל ולחייב את האישה ולא במקרים בהן לא נמצאה כל צילה הלכתית או שלא קיים צד הלכתי שיש כדי לחייב את האישה להתגרש.

מהם השיקולים אותם צריך לשקול בית הדין בבואו לקבוע את שיעור הפיצוי אותו צריך לשלם הבעל?

הגריא"ה הרצוג זצ"ל (כתבים ופסקים חלק ז סימן קלו) מביא מספר שיקולים מרכזיים שצריכים לעמוד בפני בית הדין בבואו לקבוע את שיעור הפיצוי. השיקול המרכזי הינו אמידת הסכום שיביא את האישה להתרצות לגירושין לפחות בליבה כאשר לצד שיקול מרכזי זה יש לקחת בחשבון גם את צדדי ההיתר לגרש בעל כרחה; נסיבות העניין הרחבות וצדקת הטענות ויכולותיהם הכלכליות של הבעל והאישה. כמו כן צריך בית הדין להביא בחשבון את היקף נכסים והזכויות שיהיו בידה של האישה ושלהן היא זכאית מבלעדי פיצויי הגירושין.

מן הכלל אל הפרט

כפי שהעלנו, הסדר פיצויי גירושין להסדרת גירושין נועד למקרי ביניים הלכתיים בהם בשל עמימות עובדתית היוצרת ספק הלכתי או בשל ספק הלכתי הנובע ממחלוקת בין פוסקים ישנו קושי הלכתי לקבוע באופן חד משמעי כי האישה חייבת להתגרש.

בנדון דידן, כבר בדיון הראשון הוברר כי שני הצדדים לא רצו זה בזה. ביטוי מפורש לכך ישנו בפרוטוקול הדיון הראשון (חלק שני) מיום 22.10.13 בשורות 61-64.

כאשר שני הצדדים אינם רוצים זה בזה קמה וגם נצבה עילת גירושין - המכונה עילת רבנו ירוחם – המחייבת את שני הצדדים להתגרש וממילא אין כל מקום לפסיקת פיצויי גירושין.

חובות

בנית ביתם של הצדדים באזור מומנה רובה ככולה מהלוואת משכנתא ומהלוואת נוספות, חלקן מקרובי משפחה של שני הצדדים. אין חולק על כך. הצדדים חלוקים בעניין היקף ההלוואות.

האיש טוען שלשם מימון הבית נטל גם הלוואה בנקאית בסך 300,000 ₪ במסגרת חשבונו העיסקי. האיש הציג אסמכתא לקיומה של ההלוואה נכון למועד הקרע. עוד טוען האיש כי נטל הלוואות נוספות בסך מאות אלפי ₪ מהוריו ומאחיו.

האשה אינה מכחישה את נטילתה של הלוואה בנקאית בסך 300,000 ₪ במסגרת חשבונו העיסקי של האיש, אך מנסה להתחמק מחיובה לשאת במחציתה בעילת "לא חתמתי על כלום אז למה שאחזיר" (שורות 120-133 לפרוטוקול הדיון מיום 30.3.16). זאת ועוד. בסיכומי האשה לא הייתה כל התייחסות להלוואה זו והדברים מדברים בעד עצמם.

בנסיבות אלו אני מחליט לקבל את תביעת האיש ולחייב את האשה לשאת במחצית ההלוואה.

האשה מכחישה קיומם של הלוואות בסך מאות אלפי ₪ לקרובי משפחתו של האיש. על אף קיומם של אינדיקציות משמעותיות ואף אסמכתאות להעברת כספים מחשבונו של בני משפחה אין אנו רואים מקום לקבל את תביעתו של האיש בענין, שכן, תביעתו של האיש בענין ה'הלוואות המשפחתיות' לא גובתה בתימוכין כלשהם בדמות תצהיר של בני משפחה.

זאת ועוד. כפי שעולה מפרוטוקול הדיון מיום 30.3.16 (שורות 273-289) האיש ואחיו עסקו בהלבנת כספים בסכומים נכבדים ובדרכים יצירתיות. בנסיבות אלו, לא ניתן לשלול כי האסמכתאות בדבר העברות הכספים מבני משפחה אותם הציג האיש אינן אלא חלק מפעילות הלבנת הכספים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נציין כי לכל בן משפחה שהלווה כספים לשני הצדדים או למי מהם שמורה הזכות להגיש תביעת מתאימה בפורום משפטי מתאים.

פערי כושר השתכרות ומוניטין

האיש הינו ספר המתפרנס מיגיע כפיו וככל שיש לו מוניטין - מדובר במוניטין אישי המכונה גם 'כושר השתכרות' ולא במוניטין עסקי.

סעיף 8 לחוק יחסי ממון מעניק לבית הדין סמכות מיוחדת לקבוע שאיזון משאבים על פי חוק יחסי ממון לא יהיה מחצה על מחצה אלא לפי יחס אחר שיקבע, בין השאר, בהתחשב בכושר ההשתכרות כל אחד מבני הזוג. הפסיקה האזרחית קבעה כללים ותנאים מתי וכיצד יעשה שימוש בסמכות לאיזון לא שיווני בגין פערי כושר השתכרות.

בנדון דידן לצדדים אין כלל משאבים בני איזון, ומשכך, אין כל מקום להפעיל סמכות מיוחדת זאת. אומנם על פי הסמכות המיוחדת ניתן גם לאזן גם החזר הלוואות באופן לא שוויוני אך בנדון דידן ההלואה ניטלה לשם בנית הבית אשר תמורתו תחולק בין הצדדים בחלקים שווים כאשר ההון העצמי שהושקע בו היה פרי עמלו ויגיע כפיו של האיש.

פסיקתא

א. תביעת האשה לכתובתה ולפיצוי גירושי - נדחית.

ב. תביעת האיש כי האשה תישא במחצית החזר הלוואות לבני משפחתו - נדחית.

ג. ב"כ הצדדים, עו"ד רפי שדמי ועו"ד רועי קורץ, מונו ע"י בית הדין ככונסי נכסים על בית הצדדים 159 ומכרו את הנכס.

יתרת תמורת הבית אשר בידיהם הנאמנות של כונסי הנכסים תחולק בחלקים שווים בין הצדדים כאשר מחלקה של האשה יועברו לידי האיש 150.000 ₪. כונסי הנכסים יגישו לבית הבית בהקדם בקשה בעניין שכר טרחתם.

ניתן ביום ה' במרחשון התשע"ט (14/10/2018).

הרב שלמה שטסמן – אב"ד